

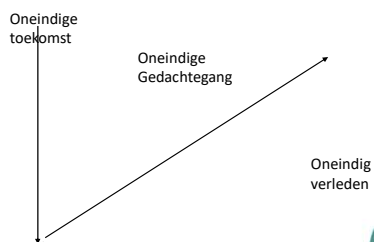
Denken

Maieutiek
Petra Bolhuis
2022-2

8

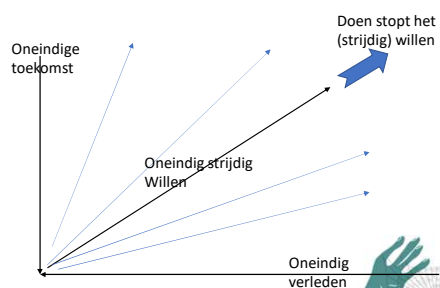
1

Denken (262)

2

Willen

3

Willen

Willen is een vat vol tegenstrijdigheden en daarmee iets wat door filosofen en theologen wordt gezien als iets dat tot rust gebracht moet worden. Maar als je het tot rust brengt missen we het moment van nataliteit.

Immers rust betekent dat er sprake moet zijn van hoger doel (of oorzaak) waar aan de wil wordt afgemeten.

4

Willen en het probleem van goed en kwaad

- Aristoteles Orexis = begeerte tot wat voor handen is kan leiden tot dingen die je zelf vanuit de rede niet wilt. De begeerte moet de rede aanzetten tot ingrijpen. (willen wat je verstandige ik wil)
- Paulus als voorbeeld waarin de wil zelf machteloos wordt. Vlees versus geest. Alleen genade kan het goede laten prevaleren. (Willen wat God wil.)

5

Augustinus en nataliteit

Dat Arendt hier nogmaals zo uitgebreid op Augustinus ingaat is omdat bij hem een aanknopingspunt vindt voor de nataliteit die zij zo koestert.

Verleden heden en toekomst kunnen cyclisch worden opgevat, maar dan heeft de mens geen ruimte om het verschil te maken.

Maar zelfs als we lineair gaan denken is er een alwetende voorzienigheid; Arendt ziet Augustinus als degene die tijd laat ontstaan met de schepping. God scheidt daarin de mens naar zijn beeld en gelijkenis; wij kunnen beginnen.

6

We zijn beginners

"Indien ik bijvoorbeeld op dit ogenblik in volledige vrijheid van mijn stoel opsta ... dan heeft een nieuwe serie, met al haar natuurlijke gevolgen *in infinitum*, in deze gebeurtenis haar *absolute* beginpunt." Het onderscheid tussen een "absoluut" en een "relatief" begin wijst op hetzelfde fenomeen dat we terugvinden in Augustinus' onderscheid tussen het *principium* van hemel en aarde en het *initium* van de mens. En als Kant weet had gehad van Augustinus' filosofie van de nataliteit, dan had hij mogelijk erkend dat de vrijheid van een *relatief* absolute spontaneïteit voor de rede niet verrassender is dan het feit dat mensen *geboren* zijn – telkens opnieuw nieuwkomers in een wereld die hen in de tijd voorafgaat. De vrijheid van de spontaneïteit maakt wezenlijk deel uit van de menselijke conditie. Haar mentale orgaan is de wil.

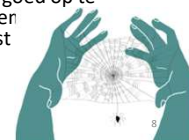

7

Voorbeeld van willen op die wijze

"In uw boek beschrijft u de uitkomst van een lang nachtelijk gesprek met uw vrouw: u besloot om met voldoening op uw leven terug te kijken. Hoe besluit je zo iets?"

"Dat is een **wilsbesluit**. Je kunt natuurlijk kijken naar alle dingen die niet goed zijn gegaan en in zelfmedelijden terecht komen. Maar in de meeste gevallen is dat niet reëel. Tenzij je je leven zo hebt verknald dat je kunt zeggen: dit was nou echt helemaal niks. Maar de meeste mensen in Nederland hebben gewoon hun leven geleid, met ups en downs, ze hebben geprobeerd hun kinderen goed op te voeden. Dan kun je de zaak op een rijtje zetten ga tevreden op mijn leven terugkijken, de rest (Jeroen van Merwijk Trouw 12-11-20)

8

Willen biedt de ruimte om verantwoordelijkheid te nemen

"Elk mens, geschapen in het enkelvoud, is een nieuw begin krachtens zijn geboorte; had Augustinus alle gevolgtrekkingen uit deze beschouwingen overdacht, dan zou hij de mensen niet gedefinieerd hebben als stervelingen, naar het voorbeeld van de Grieken, maar als "borelingen", en dan zou hij de vrijheid van de wil niet gedefinieerd hebben als liberum arbitrium of als de vrije keuze tussen willen en nillen, maar als de vrijheid waarover Kant het heeft in zijn Kritiek van de zuivere rede.

Kants "vermogen om spontaan een reeks in de tijd te beginnen" kan, "wanneer het in de wereld voorkomt alleen een relatief eerste begin hebben", maar is nog steeds "een absoluut eerste begin, niet in tijd, maar in oorzakelijkheid". (Willen, 140)

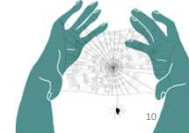

9

Arendt keert terug

"Het nieuwe gebeurt altijd tegen het overweldigende getuigenis in van statistische wetten en hun waarschijnlijkheidsrekening, die voor alle praktische, alledaagse doeleinden neerkomt op zekerheid; de verschijning van het nieuwe heeft daarom altijd iets van een wonder. Het feit dat de mens in staat is tot handelen, betekent dat het onverwachte van hem kan worden verwacht, dat hij kan waarmaken wat in de hoogste mate onwaarschijnlijk is. En dit weer is slechts mogelijk omdat ieder mens uniek is, zodat er met iedere geboorte iets in de wereld komt wat op unieke wijze nieuw is. Met betrekking tot deze iemand die uniek is kan in waarheid worden gezegd: daar was voordien niemand. Correspondeert het handelen, als een beginnen, met het feit van de geboorte, is het de effectuering van de menselijke conditie van de nataliteit, het spreken correspondeert met het feit van het verschillend-zijn en is de effectuering van de menselijke conditie van de pluraliteit, dat wil zeggen: van te leven als een zich van anderen onderscheidend en uniek wezen onder gelijken. Handelen en spreken zijn daarom zo innig met elkaar verweven (...) omdat het antwoord moet bevatten op de vraag die aan iedere nieuweling wordt gesteld: "Wie zijt gij?"

(uit de Menselijke conditie p.162)

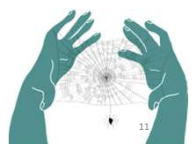

10

Heidegger

Arendt verwijt Heidegger dat hij zich aansluit bij een reeks van denkers die om allerlei redenen de wil van de mens als een illusie of een bron van zorgen hebben beschreven. Heidegger doet alsof het Zijn je achter jouw rug om- iets laat willen. De vraag is niet of ons onbewuste en de groep invloed hebben op onze wil. Er is in het huidige kennisveld geen ruimte voor een absoluut vrije wil.

Maar de ruimte voor willen is er wel.

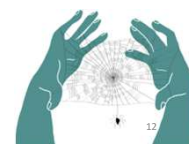
11

Maar kan je willen wat je wilt?

Slors en anderen maken zich zorgen over de wil die meer en meer ingebed wordt in een omvattend determinisme.

Slors introduceert **eigenheid** en dat sluit aan bij Arendts idee van **non-contradictie**.

Het is interessant om daar de wil aan toe te voegen. Zo wordt de mens een willend, maar ook reflectief wezen dat zich kan verhouden tot zijn eigen denkinhoud en zijn eigen willen.

12

Netwerk van betrekkingen

De wil krijgt i.t.t. het denken geen mogelijkheid om zich terug te trekken, de wil treedt juist in het netwerk van betrekkingen.

Als je dat hinderlijk vindt –en veel effectieve makers vinden dat- maak je anderen tot gereedschap om je wil uit te voeren.

De menselijke waardigheid heeft het nodig dat er ruimtes zijn waar onze wil interacteert met andere willen en daar staat het doel niet vast.

Er gebeurt iets. Dat lijkt achter je rug om, maar dat is het niet. Je bent er alleen geen baas over.

